
Lubawa, zamek, gm. loco, woj. warmińsko-mazurskie

Informator Archeologiczny : badania 33, 185-187

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

przed przystąpieniem do prowadzenia wykopów. Projekt zakładał wykonanie 15 „studni” w kręgach betonowych o średnicy 1,2 m, tak więc można było jedynie wykonać profile w poszczególnych „studniach” oraz niewielkie fragmenty rzutów poziomych zachowanych elementów średniowiecznej zabudowy drewnianej, a tym samym uchwycić poziom zalegania nawarstwień późnośredniowiecznych oraz calca. W trakcie prac okazało się, iż trzeba wykonać dwie dodatkowe „studnie”. Wykonano więc w sumie 17 „studni” oraz płytkie (do 1,3 m) wykopy pod ławy fundamentowe, których większość pokrywała się z przebiegiem starych fundamentów kamiennych. Fundamenty te zostały rozebrane, zwłaszcza w części południowej i wschodniej wykopu. Na 17 „studni” zadokumentowano układ stratygraficzny w 14. W pozostałych wystąpiły wyłącznie nawarstwienia zasypowe wraz z fundamentami kamiennymi do poziomu zalegania calca w postaci zielonkawych i zielonkawobeżowych piasków i glin piaszczystych lekko podsiąkających wodą. W każdej z zadokumentowanych „studni” uchwyciono poziom nawarstwień późnośredniowiecznych w postaci ciemnoszarych i brunatnoszarych gliniastych przewarstwień ziemi przemieszanej z próchnicą i odpadami drewna. Ponadto we wszystkich tych „studniach”-wykopach wystąpiły fragmenty zabudowy drewnianej w postaci pionowych pali oraz elementów poziomych, z których pobrano próbki do badań dendrochronologicznych. Badania te nie zostały jeszcze wykonane. Strop nawarstwień późnośredniowiecznych zalega tu na głębokości ca od 1,5 do 2,2 m, co jest oczywiście związane z dość dużymi deniwelacjami terenu w obrębie nadzorowanej działki. Ich miąższość waha się od 0,2 do 1,2 m. Spąg tych nawarstwień, a tym samym strop calca, zalega na głębokości od 2,6 do 2,9 m od powierzchni. Wysokość bezwzględna waha się od 63,10 do 63,70 m n.p.m., wyraźnie opadając w kierunku wschodnim (ulicy Kajki i dalej Łyny). Podkreślić należy, iż w niektórych przypadkach udało się stwierdzić, że pewne partie fundamentów kamiennych kładzionych na mocną zaprawę wapienną mogą mieć korzenie późnogotyckie bądź wczesnonośrennesansowe, a więc pochodzą z XV-XVI wieku, zwłaszcza w części wschodniej (od strony ul. Kajki). Mielibyśmy tu więc do czynienia z najstarszymi udokumentowanymi fragmentami mieszkalnej zabudowy murowanej w tej części starego miasta (zachodnia pierzeja ul. Kajki).

Ze względu na to, że powierzchnia w poszczególnych wykopach była bardzo niewielka, materiał zabytkowy wystąpił tylko w pojedynczych fragmentach, a z niektórych „studni” nie pozyskano go w ogóle. Były to głównie fragmenty naczyń ceramicznych późnośredniowiecznych i wczesnonowożytnych (XIV-XVI wiek). Z zabytków wydzielonych na uwagę zasługuje duży fragment drewnianego przedmiotu, przypuszczalnie kolby kuszy, będącej prawdopodobnie wyrobem niedokończonym. Ponadto wystąpiły pojedyncze fragmenty denek naczyń klepkowych. Podczas prac niwelacyjnych z warstw zasypiskowych pozyskano ponadto pojedyncze fragmenty naczyń nowożytnych i późnonowożytnych (XVII-XIX wiek).

Materiał zabytkowy znajduje się w Archiwum WUOZ w Olsztynie.

Badania nie będą kontynuowane.

Lubawa, st. III, wykop 9, gm. *loco*, woj. warmińsko-mazurskie, AZP 30-54 – patrz: nowożytność

LUBAWA, zamek, gm. *loco*, woj. warmińsko-mazurskie

- zamek biskupów chełmińskich z okresu średniowiecza i nowożytności

Wykopaliskowe badania archeologiczno-architektoniczne, przeprowadzone w sierpniu przez prof. dr. hab. Leszka Kajzera (autor sprawozdania), mgr. Aleksandra Andrzejewskiego i mgr. Marcina Lewandowskiego (Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego). Finansowane przez Urząd Miasta Lubawa. Drugi sezon badań.

Badania stanowiły kontynuację prac rozpoczętych w roku 1998. Celem ich było pełne poznanie rozplanowania zamku biskupów chełmińskich, określenie specyfiki układów stratygraficznych i ze-

branie obserwacji ułatwiających podjęcie decyzji o ewentualnej rewitalizacji obiektu. Prace w sezonie 1999 doprowadzić miały do poznania przelotu bramnego w skrzydle zachodnim, wschodniej partii skrzydła północnego, a także obu nierozpoznanych jeszcze wież: północno-wschodniej i południowo-zachodniej.

W trakcie prac przebadano 4 wykopy (VI-IX) i 2 odkrywki (2 i 3) o łącznej powierzchni 273,5 m² i orientacyjnej kubaturze 385 m³ oraz wykonano 6 odwiertów, drażonych przy pomocy ręcznego świdra strzeżniaczkowego. Zgromadzono 2587 zabytków ruchomych, które uporządkowano w 189 numerach inwentarzowych.

Badania potwierdziły wszystkie podstawowe informacje uzyskane wcześniej, przynosząc istotne wzbogacenie naszej wiedzy o obiekcie. W trakcie dwóch sezonów badawczych poznano rozplanowanie 3/4 zamku, oprócz jego partii północno-zachodniej (chwilowo niedostępnej do prac wykopaliskowych), czyli części północnej skrzydła zachodniego i zachodniej skrzydła północnego, w którym to rejonie ulokowana była zapewne wieża główna, podwyższona w XVII w. przez Jakuba Zadzika i Jana Lipskiego.

Potwierdzono wcześniejsze obserwacje dotyczące pełnego zaplanowania zamku w początku wieku XIV jako obiektu czteroskrzydłowego (z narożnymi czworobocznymi wieżami) i etapowości powstawania poszczególnych skrzydeł. Nie ma już wątpliwości, że skrzydło zachodnie (w postaci obserwowanej w wykopach III, IV i VIII) powstało jako ostatnie, może na początku XV w., o czym świadczą też „suche” profile znajdujących w jego rejonie cegieł kształtowanych. Potwierdzono też wcześniejsze przypuszczenia o sukcesywnym wznoszeniu murów i podnoszeniu terenu zamku przy użyciu nasypowej gliny.

W pozyskanym ruchomym materiale zabytkowym zdecydowanie przeważają ułamki naczyń glinianych (2047 fragmentów). Zgromadzono ponadto: 81 fragmentów kafli piecowych (a w tym 75 naczyń i 6 płytowych), 133 ułamki szkła (62 okiennego i 71 naczyniowego) oraz 261 zabytków określonych jako inne, na co składają się zbiory: destruktywne kości zwierzęcych (a w tym i muszli ostryg, pochodzących w większości z wykopu VI, ulokowanego w rejonie skrzydła północnego), 36 przedmiotów żelaznych (w większości gwoździ), ułamki płytek posadzkowych itp. Charakter zbioru przedmiotów określonych jako „inne” jest więc typowy dla przemieszanych późnośredniowiecznych i nowożytnych warstw gruzowych.

Poznano także wymiary poszczególnych elementów zamku, które dalej zostaną podane wg następującego schematu: 1. długość skrzydła z wieżami i bez wież, 2. szerokość skrzydła, zewnętrzna i użytkowa, 3. grubości murów zewnętrznych i wewnętrznych skrzydeł, 4. wymiary izb, 5. grubości ścian działowych. Skrzydło południowe: 1. 53,9 i 50,5 m; 2. 12,8 i 7,7 m; 3. 3,1 i 1,9 m; 4. licząc od zachodu: 7,7 x 8,0, 7,7 x 14,5 i 7,7 x 17,5 m; 5. 1/2 i 2/3-2,0 m. Skrzydło wschodnie: 1. 53,5 i 50,1 m; 2. 13,5-13,8 i 8,6-8,9 m; 3. 3,1 i 1,8 m; 4. 8,6-8,9 x 24,0 m; 5. - —. Skrzydło północne: 1. 51,5 i 48,9 m; 2. 12,9 i 7,7 m; 3. 3,2 i 2,0 m; 4. licząc od wschodu: 7,7 x 10,9-11,5 m i 7,7 x 3,7-4,0 m; 5. 1/2-1,2 i 2/3-1,4 m. Skrzydło zachodnie: 1. 52,6 i 50,0 m; 2. 11,4-12,4 i 6,5-7,5 m; 3. 2,8 i 2,1 m (a zrealizowano 0,8 m); 4. licząc od południa: 7,0-7,5 x 8,3 m i 6,5-6,7 x 3,0 m; 5. 1/2-2,0 m i chyba tyleż samo 2/3. Natomiast dziedziniec wewnętrzny ma orientacyjne wymiary: 23,5 (S) x 24,0 (E) x 24,5 (N) x 24,0 m (W).

Choć podane tu wymiary mają tylko charakter orientacyjny, co związane jest z ograniczonymi możliwościami odkrywania koron, wymiary wewnętrznego czworoboku, mierzonego w latach 1998-1999, wynoszące: 48,9 x 50,0 x 50,1 x 50,5 odpowiadają generalnie pomiarowi J. Heisego z końca XIX w. (49,75 x 52,6 m).

Uwagę zwraca znaczna grubość murów zewnętrznych (2,8-3,2 m) i mniejsza wewnętrznych (1,8-2,1, choć zrealizowano tylko grubość 0,8 m), a także prawie identyczne (i podobnie odsądzone) są wieże, na planie zbliżonym do kwadratu o boku około 5 m.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego.

Wyniki badań zostaną opublikowane w „Łódzkich Sprawozdaniach Archeologicznych” oraz publikacji *Zamek w Lubawie. Dawniej i dziś*, red. L. Kajzer, Lubawa 2001.

Kontynuacja badań jest niezbędna chociażby ze względu na dostarczane przy okazji nowe informacje dotyczące sfery działań konserwatorskich, których zakończeniem powinna być pełna rewitalizacja obiektu.

LUBIN, kw. staromiejski, woj. dolnośląskie, AZP 73-20

Od października 1997 do maja 1999 roku prowadzono badania archeologiczno-architektoniczne kwartału staromiejskiego, ograniczonego ul. Piastowską, B. Chrobrego i Rynkiem w Lubinie. Wykop badawczy objął powierzchnię około 1500 m².

Rozpoznano relikty zabudowy murowanej, głównie jej drugie i trzecie pasmo. Współczesne granice kwartału nie są zgodne z historycznymi, co wynika z przesunięć zabudowy i ciągów komunikacyjnych zrealizowanych w latach 60. i 70. XX w. Rozpoznano łącznie 9 budynków, które o ile były podpiwniczone to w pierwszym paśmie zabudowy. Relikty architektury datować można od okresu renesansu po czasy nowożytne.

Miąszość nawarstwień przemieszanych sięgała 1,50 m, licząc od współczesnego poziomu, nawarstwienia zalegające *in situ* miały grubość nie przekraczającą 1,60 m.

Pod architekturą i w obrębie dziedzińca kwartału, w warstwach osadniczych i na stropie calca, przebadano 68 obiektów archeologicznych, w tym także z konstrukcjami drewnianymi: studnie z cembrowinami drewnianymi i kamiennymi, szamba, chaty o konstrukcji ścian plecionkowej i zrębowej, zakopane beczki, płoty, wybrukowane podwórka itp.

Ruchomy materiał zabytkowy to przede wszystkim ceramika, datowana od końca XIII po wiek XVI. Odkryto ponadto przedmioty metalowe oraz drewniane.

Sprawozdanie w Archiwum WKZ w Legnicy.

Badania zakończone.

LUBSKO, st. 31, gm. Żary, woj. lubuskie, AZP 65-09/73

- nawarstwienia osadnicze średniowieczne i nowożytne XIII/XIV-XIX w.

Ratownicze badania wykopaliskowe, przeprowadzone pod kanalizację miejską wzdłuż ul. Popławskiego i po północnej stronie budynków przy ul. Popławskiego – wzdłuż ul. Kopernika. Prace prowadzone w terminie od 12 czerwca do 15 listopada przez mgr Alinę Jaszewską (autorka sprawozdania, Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska Żary). Finansowane przez Spółkę Wodno-Ściekową „Lubsko”. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 500 m².

Odsłonięto nawarstwienia drogi z przełomu XIV/XV-XVIII w., późniejsze warstwy splantowane w 1933 r., relikty drewnianych zabudowań mieszkalnych z XIV i XV-XVI w. oraz murowanych renesansowych piwnic. Uzyskano liczny materiał archeologiczny: ceramikę, przedmioty metalowe (ozdobne i użytkowe, m.in. kilka monet), fragmenty przedmiotów skórzanych, drewnianych (pobrało kilkadziesiąt próbek dendrologicznych).

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Pracowni Archeologiczno-Konserwatorskiej Żary.

Badania nie będą kontynuowane.

Lubsko, st. 31A, gm. Żary, woj. lubuskie, AZP 65-09/73 – patrz: nowożytność

MIRONICE, st. 13, gm. Kłodawa, woj. lubuskie, AZP 43-11/14

- dawne opactwo cystersów, późne średniowiecze